

RAZVOJ SPORTSKOG TURIZMA U GRADU OPATIJI

Ravnić, Filip

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Kinesiology / Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:117:382026>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International](#)/[Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Kinesiology, University of Zagreb - KIFoREP](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

KINEZIOLOŠKI FAKULTET

(studij za stjecanje visoke stručne spreme

i stručnog naziva: magistar kineziologije

Filip Ravnić

RAZVOJ SPORTSKOG TURIZMA

U GRADU OPATIJI

(diplomski rad)

Mentor:

doc.dr.sc. Sanela Škorić

Zagreb, (Lipanj) 2020.

RAZVOJ SPORTSKOG TURIZMA U GRADU OPATIJI

Sažetak

Grad Opatija oduvijek je bio poznat kao jedna od najatraktivnijih i najstarijih turističkih destinacija u Republici Hrvatskoj. Zbog svoje specifične lokacije Opatija ima mogućnosti razvoja različitih oblika turizma, pa tako i sportskog turizma. Cilj ovog rada je proučavanjem povijesnih i aktualnih dokumenata i zapisa opisati kako je započeo razvoj sportskog turizma u gradu Opatija, i na kojim se sportovima temeljio; opisati sportsku ponudu grada Opatije u smislu samih sportova, ali i sportskih događaja koji se u gradu nude; te navesti i predložiti ideje kojima bi doprinijelo razvoju sporta, a time i sportsko-rekreativne ponude u tom itekako potentnome gradu.

Ključne riječi: povijesni razvoj, sportsko-rekreacijski sadržaji, SWOT analiza

THE DEVELOPMENT OF SPORT TOURISM IN THE TOWN OF OPATIJA

Summary

The town of Opatija has always been known as one of the most attractive and oldest tourist destinations in Republic of Croatia. Because of its specific location, Opatija has the opportunity to develop many different types of tourism which also includes sports tourism. The main aim of this graduate work is to describe how has the sport tourism developed through the past, how is developing today and which sports was it based on; describe which sports does the town of Opatija have to offer, but also which sport events are present there; also mention and give ideas and propositions to contribute even more to the development of sport, but also to the sport and recreational offers in that highly potential town.

Key words: historical development, sport and recreational offers, SWOT analysis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TURIZAM.....	2
2.1. Razvoj turizma kroz povijest.....	3
3. SPORT	4
3.1. Razvoj sporta kroz povijest	5
4. SPORTSKI TURIZAM.....	7
4.1. Oblici sportskog turizma	7
4.2. Sport i suvremeni turizam	9
5. RAZVOJ TURIZMA GRADA OPATIJE	10
5.1. Turizam danas	11
6. RAZVOJ SPORTSKOG TURIZMA GRADA OPATIJA.....	14
6.1. Povijesni razvoj sportskog turizma grada Opatije.....	14
6.2. Sportsko-rekreacijska ponuda grada Opatija.....	22
6.3. Plan unapređenja razvoja sportskog turizma	24
7. ZAKLJUČAK	27
8. LITERATURA.....	28

1. UVOD

Ljudi su kroz cijelu našu poznatu povijest putovali kako bi upoznali nove kulture, svjedočili čudima, poklonili se raznim božanstvima, sudjelovali u sportu kao sportaši ili publika te proširili svoje obzore. Iako nemamo točne brojke, moguće je tvrditi kako se većina ljudi danas bavi sportom, bilo da se radi o profesionalnom sportu ili rekreativnom, a još više ljudi u njemu sudjeluje kao publika. To se ne odnosi samo na velika sportska događanja nego i na klubove i udruženja na razini grada ili općine. S druge se strane ista stvar može reći i za turizam. Modernizacijom transporta, otvaranjem mogućnosti rezervacije usluga te traženja informacija putem internetske mreže, turizam je postao dostupan gotovo svima u svijetu te se prostire od Arktika do Antarktike. U oba slučaja govori se o modernim globalnim fenomenima. Sport i turizam jedni su od glavnih oblika ljudske razonode koji podrazumijevaju ekonomske efekte velikih razmjera, no kada dođe do sprege te dvije aktivnosti može se slobodno reći da se radi o pozitivnim ekonomskim učincima za obje strane. Kao što su nekada, tako i danas Olimpijske igre privlače veliki broj posjetitelja u zemlje u kojima se održavaju. No, danas je sport narastao do te razine da nisu samo Olimpijske igre te koje privlače veliku količinu ljudi, već su tu i svjetska prvenstva, europska prvenstva, zatim svaki kontinent ima neku određenu vrstu natjecanja kao što su Europske igre mladih, Panameričke igre, i sl. Svi se ti događaji koriste u svrhu spajanja sporta i turizma radi približavanja sporta ljudima, ali i stvaranja ekonomske koristi za državu u kojoj se odvijaju. S druge strane kada se govori o sportsko-rekreacijskim aktivnostima, koje predstavljaju aktivnosti kojima se može baviti bilo tko, govori se o mogućnostima koje jedna zemlja pruža zahvaljujući prvenstveno prirodnim bogatstvima. U Hrvatskoj dominira ljetni sportski turizam u odnosu na zimski. Glavni razlog su klima, razvedenost obale te nedostatak visokih planinskih dijelova u kojima bi zimske aktivnosti globalnog razmjera uopće mogle biti moguće.

U ovom radu orijentacija će biti usmjerena na razvoj sportskog turizma u jednom od najznačajnijih turističkih gradova u Republici Hrvatskoj, Opatiji. Riječ je o gradu u kojem moderni turizam započinje davne 1844. godine, te se ubrzo počinju osnivati sportska i sportsko-rekreativna društva privlačeći na taj način domaće, ali i strane turiste razvojem raznovrsne sportske ponude.

2. TURIZAM

Ljudi su oduvijek putovali, no riječ turist nije postojala sve do 19. stoljeća kada je prvi puta korištena u francuskom jeziku. Danas postoje razne verzije definicije turizma no definicija koja se i danas koristi, a nastala je od strane W. Hunzikera i K. Krapfa, uz malu nadopunu Međunarodnog udruženja znanstvenih stručnjaka u turizmu (AIEST), glasi: „Turizam je skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja nekog mjesta ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i ako s takvim boravkom nije povezana nikakva njihova poslovna djelatnost“ (Spalević, 2016.). U prijevodu to znači da, da bi osoba bila turist mora otputovati iz svog mjesta boravka (domicila) na najmanje dvadeset četiri sata, a najviše u trajanju od jedne godine, ali ne u svrhu obavljanja poslovnih radnji.

Dakako, svojim razvojem turizam doživljava ne samo rast po pitanju količine ljudi koji putuju nego i vrstama, odnosno granama turizma. U znanstvenom smislu turizam se može podijeliti na više načina. Jedan od načina podijele predstavili su Bartoluci i suradnici (2006:52) gdje se segmenti grupiraju s obzirom na obilježja resursa i aktivnosti na:

“1) oblici turizma temeljeni na prirodnim resursima: sportski turizam (visokorizični pustolovni sportski turizam poput ronjenja s posebnom opremom, zmajarenja, slobodnog penjanja, raftinga), nautički turizam (jedrenje, krstarenje), zdravstveni turizam (plivanje, relaksacija u prirodi, balneopatija), lovni i ribolovni turizam, ekoturizam (posjeti nacionalnim parkovima i drugim zaštićenim prirodnim područjima), seoski turizam, robinzonski turizam, nudizam itd.

2) oblici turizma temeljeni na posebno pripremljenim resursima: sportski turizam (niskorizični sportski turizam poput biciklističkih tura, golfa, tenisa, vježbanja u vodi), zdravstveni turizam (toplice i wellness), tematski i zabavni parkovi, velike manifestacije, vjerski turizam, kongresni turizam, turizam s temom gastronomije i vinskih cesta, povijesni i kulturni turizam, urbani (gradski) turizam, turizam kockarnica, turizam u svemiru itd.

3) ostali oblici turizma (koji nisu izravno vezani za prirodne ili posebno pripremljene resurse) poslovna putovanja, *shopping* turizam, seksualni turizam, studijska putovanja, eskapizam, virtualni turizam itd.“

2.1. Razvoj turizma kroz povijest

Prva poznata povijesna putovanja dešavala su se iz objektivnih razloga kao što su ratovi, glad, prirodne nepogode te su ih izvršavali pojedinci ili veće grupe kako bi ih izbjegli, vrlo često i bez povratka. Razvojem trgovine i robne razmjene jačala je povezanost među zajednicama čime se uvelike povećala pokretljivost određenih skupina. Za vrijeme Antike svojim putovanjima isticali su se Feničani. Osim što su bili najjači trgovci Sredozemlja, putovali su i po dijelovima Azije, točnije Kine i Indije. U Grčkoj i Rimu sport je bio razlog putovanja ljudi na različite destinacije s ciljem posjećivanja velikih sportskih događaja. Kada se govori o spoju turizma i sporta za vrijeme starog vijeka najvažniju ulogu imaju Olimpijske igre koje su bile posvećene bogu Zeusu te su se održavale svake četiri godine. Poznato je da su za vrijeme održavanja Olimpijskih igara bila obustavljena sva neprijateljstva i ratovi te je bilo moguće sigurno i bezopasno putovati kroz Grčku. Upravo se iz tih razloga najviše putovalo za vrijeme Olimpijskih igara.

U vrijeme srednjeg vijeka dolazi do takozvanog nazadovanja u društvenom, političkom te kulturnom životu Europe što se naravno odrazilo i na putovanja (Spalević, 2016). S vremenom kako se stanje popravljalo te je jačala središnja vlast, ali i obnovom rimskih cestovnih mreža putovanja iz razonode i zabave ponovo postaju sve učestalija. U to vrijeme javljaju se križarski ratovi te je vojska bila najčešći putnik. Kraj srednjeg vijeka obilježen je mnogobrojnim istraživačkim putovanjima prilikom kojih su otkrivena mjesta poput Sjeverne i Južne Amerike od strane C. Columba i A. Vespuccia, zatim Australija od strane Fernanda Magellana (Spalević, 2016.) Među prvim, a i najpoznatijim, istraživačima Bliskog istoka spominje se Marco Polo. Smatra se da je Marco Polo bio prvi koji je detaljno proputovao Aziju kopnom i morem te usto i detaljno opisao.

U novom vijeku Europa doživljava iznenadni neočekivani ekonomski napredak koji se temeljio na raznim dostignućima među kojima se moraju istaknuti industrijska i prometna, ali i tehnološka. Prvo organizirano putovanje održano je 5. srpnja 1841. godine, a organizirao ga je Thomas Cook (Spalević, 2016.) Shvativši veličinu svog uspjeha, osniva putnu agenciju pod nazivom „Thomas Cook & Son“ te nastavlja sa organiziranjem putovanja po Europi. U to vrijeme većina se prometa odvijala na željeznici, odnosno glavno prijevozno sredstvo bio je vlak. Sredinom 19.-tog stoljeća stvara se interes za ljetovanjima i turizmom na obalama Sredozemnog i Jadranskog mora. Prva poznata destinacija bila je Nica u Francuskoj (Spalević, 2016.) Još je i dan danas poznata promenade po imenu *Promenade de Anglais* koja je dobila

ime po prvim turistima pristiglim iz Engleske. S druge strane, na jadranskoj obali moderni turizam započinje 1844. godine gradnjom prvog ljetnikovca pod imenom *Villa Angiolina* i to upravo u Opatiji.

Bez ikakve nedoumice možemo reći da turizam doživljava najveći rast u 20.-om stoljeću. Najveću zaslugu zasigurno ima unaprjeđenje prometa. Nadalje, u velikoj većini industrijskih zemalja radni tjedan skraćen je na pet dana i radni dan sveden na osmosatno radno vrijeme te se produžuje vrijeme trajanja godišnjih odmora (Spalević, 2016.). Masovni turizam najčešće se veže za unaprijed isplanirana putovanja od strane turističkih agencija. Uglavnom se putuje na glavni godišnji odmor i to ljeti, no modernizacijom smještajnih objekata i promjenom interesa ljudi, postepeno jača i zimski turizam u hladnijim krajevima. Kao rezultat masovnog dolaska turista, grade se hoteli, kampovi, resorti, te turistička naselja. Dok je s jedne strane takva vrsta turizma donijela pozitivne učinke za zemlje koje od njega žive, isto je tako izazvala i negativne poput zagađenja, narušavanja ljepote nekih mjesta koje su rezultirale katastrofalnim učincima (Spalević, 2016.).

3. SPORT

Sport je danas, kao i turizam, jedna od najraširenijih i najprofitabilnijih djelatnosti u svijetu. Kada se spomene riječ sport ljudi najčešće pomisle na neku vrstu aktivnosti u kojoj je cilj pobijediti ili nadmašiti suparnika ili pak samoga sebe. Sport se kroz povijest pokušalo definirati na više načina:

„šport ili sport (njem. *Sport* < engl. *sport* < starofranc. *desport*, prema *de/s/porter*: provoditi vrijeme, razonoditi se), skupni pojam za tjelovježbene aktivnosti u kojima dominira natjecateljski duh; njegovanje tjelesnih svojstava i sposobnosti, njihovo provjeravanje i unaprjeđivanje putem igre, borbe i natjecanja...., (Šport, 2020).

„igra, nadmetanje ili aktivnost koja zahtjeva upotrebu tjelesnog napora i vještina, a igra se ili izvodi u skladu sa prethodno definiranim pravilima, radi zabave ili iz egzistencijalne potrebe“ (Sport,2020a).

„sport je bilo koji oblik uobičajene natjecateljski usmjerene tjelesne aktivnosti koja kroz nasumičan ili organizirani oblik natjecanja ima za cilj primjenu, održavanje ili unaprjeđenje tjelesne aktivnosti i vještina pritom pružajući zabavu sudionicima i u nekim slučajevima promatračima.“ (Sport,2020b).

3.1. Razvoj sporta kroz povijest

Igra je bitna čovjekova odrednica, u njegovu životu ima važnu ulogu pa mu pored naziva *homo sapiens* (razumno biće) i *homo faber* (čovjek koji radi) jednako dobro pristaje i *homo ludens* (čovjek koji se igra) (Jozić, 2016.). Igra je oduvijek bila slobodan čin, nije nikad bila uvjetovana nekom vrstom interesa ili koristi. Prednost u igri imali su oni koji su brže trčali, skakali, bacali, plivali, itd. Navedene sposobnosti nisu prvotno služile kako bi ih se primjenjivalo u igri nego su čovjeku omogućavale preživljavanje (potraga i borba za hranom, samoobrana od napadača ili zvijeri). Igra je bila samo način kako bi se te sposobnosti poboljšavale te se njima dokazivalo tko je bolji i dominantniji.

Svakako su najveću ulogu u razvoju sporta za čovječanstvo imali stari Grci i Rimljani. U to vrijeme sport je bio predviđen samo za pripadnike muškoga spola. Najpoznatiji sustav treniranja bio je spartanski sustav, koji je imao potpuno vojni karakter. U Ateni je odgoj bio puno humaniji i raznovrsniji. Mladići su provodili vrijeme trenirajući u palestrama, koje su kasnije postale sastavni dio gimnazija. Atenjani su razlikovali dva oblika sportskog odgoja. Prvi je bio pod nazivom „Gimnastika“, njegov cilj je bio izgrađivanje osobnosti te vojni odgoj, a drugi oblik odgoja nazivao se „Agonistika“ čija je namjera bila usavršavanje sposobnosti i postizanje što boljih rezultata (Šport, 2020). O veličini i značaju Grka u sportskoj povijesti govori i sama činjenica da su Olimpijske igre, prvi puta održane 776 g.pr.Kr., ostale do danas i još uvijek funkcioniraju na isti način. Nešto kasnije, ali isto sa velikom ulogom u razvoju sporta javljaju se Rimljani. Rimljani nisu njegovali sport na isti način kao i Grci. Dok su Grci često svoje uspjehe pripisivali božanstvima, Rimljani su voljeli predstave i spektakle. Najpoznatije igre bile su gladijatorske igre. Te su igre predstavljale borbu za život i smrt. Te su se igre održavale na velikim stadionima pod nazivom Colosseum. Osim colosseuma, postojao je i cirkus. Cirkus je predstavljao stadion na kojemu su se održavale utrke prikolica. Najpoznatija građevina, a ujedno i najveća građevina rimskog carstva. iz tog doba bio je Cirkus Maximus koji se s vremenom bio nadograđivan i uređivan.

Pad Rimskog carstva označio je nastanak novog doba, odnosno početak srednjeg vijeka. Pojavom feudalizma veliki broj ljudi prolazio je kroz teške ekonomske situacije, no s vremenom se stanje stabiliziralo i stvari su polako počele funkcionirati. Prema podacima prikupljenim iz povijesnih zapisa, ljudi iz vremena srednjeg vijeka uživali su mnogo slobodnog vremena (Newman, 2012). Sport je zapravo omogućavao veću zaradu jer vojnik koji je bio najbolji u bitkama bio je nagrađivan sa velikom količinom novca, dok bi seljak koji bi na javnim

sportskim događajima postigao najbolje rezultate bio nagrađen sa dodatnom količinom zemljišnog posjeda. Kao najistaknutiji sport iz vremena srednjeg vijeka definitivno se može spomenuti streličarstvo. Prema navodima Newmana (2012) „Englezi su izumili luk koji je bio oružje od velike važnosti u pobjedi Engleza nad Francuzima u bitci kod Crecya 1346. godine“. Osim streličarstva, narod se bavio sportovima koji se prethodili današnjim sportovima poput *colfa*, *shintya*, *stoolballa*, hrvanja itd. *Colf* je bio igra koju su igrali pripadnici plemstva te se smatra prethodnikom modernog golfa. *Shinty*, poznat i pod nazivom *Hurling*, igrao se na sličan način kao i današnji moderni hokej dok je *Stoolball* ličio na kriket. Dok se plemstvo bavljalo navedenim igrama, oni siromašniji bavili su se *Folk-Footballom*. Igru je igralo cijelo selo protiv cijelog sela. Igru se igralo sa drvenom ili kožnom loptom.

U novome dobu pojavljuju se moderniji sustavi vježbanja i bavljenja sportom te se samo vježbanje uvodi u programe tjelesnog odgoja. Jedan od prvih začetnika takvog modernijeg sustava zasigurno je bio J.A. Komensky (Jozić, 2016.). Druga vrlo važna osoba zaslužna za razvoj modernog sporta i tjelovježbe bio je J. Locke (Jozić, 2016.). On je isticao važnost tjelesnog vježbanja. U Francuskoj je za vrijeme prosvjetiteljstva djelovao J.J. Rousseau. On je smatrao da se u prirodi skriva pokretačka snaga i povezanost. Krajem 18. te početkom 19. stoljeća sve se više ljudi počinje aktivno baviti sportom te sudjelovati u sportskim natjecanjima. To su bili razni oblici plesova, tenisa, borilačkih sportova poput boksa i hrvanja itd. No, tek u drugoj polovici 19. stoljeća počinju se razvijati sportovi koji su se igrali po pisanim pravilima. Tijekom istog vremenskog perioda razvili su se košarka, bejzbol, američki nogomet, nogomet, hokej na ledu, rukomet, odbojka te početkom 20. stoljeća auto i moto utrke te mnogi drugi sportovi koji dobivaju službena pravila. Jedan od bitnih faktora koji je utjecao na razvoja modernog sporta bilo je obnavljanje Olimpijskih igara, koje su zahvaljujući Pierru de Coubertinu održane između 5. i 14. travnja 1896. godine. Porastom interesa za sportom tijekom 20. stoljeća osim organizacija vezanih direktno za sport razvija se i klađenje na sportske događaje, zatim se počinju izdavati i sportski časopisi, počinju se prodavati ulaznice za sportske događaje, sportaši počinju dobivati plaće itd. Postepeno dolazi do komercijalizacije sporta, te sport uskoro postaje jedna od najprofitabilnijih djelatnosti, ponajviše 60.-ih godina 20. stoljeća kada se počinju javljati prvi sponzori u sportu te razvojem televizijskog prijenosa radi otkupa prava na prijenos sportskih događaja.

4. SPORTSKI TURIZAM

Turizam i sport s pravom se ubrajaju među najmasovnije društveno-ekonomske pojave suvremenog društva (Bartoluci i Čavlek, 1998.). Ta bliskost koja postoji između sporta i turizma počiva na činjenici da su njihovi korisnici najčešće isti subjekti. U današnjem modernom turizmu sport je poprimio puno veću ulogu, nego li ju je nekoć imao. Kako je u današnje vrijeme puno lakše prikupiti i organizirati sportske sadržaje, oni postaju vrlo važan dio boravka turista koji aktivno sudjeluju u njima te sport kao djelatnost ulazi u sferu turističkog tržišta i stvara dodatnu ekonomsku vrijednost za one koji ga uvrstavaju u svoju ponudu.

Kada bi se sportski turizam pokušao opisati, to bi se moglo učiniti na bezbroj različitih načina. Zbog toga su brojni autori dali definicije iz kojih se posebno treba izdvojiti definiciju Hudsona (2003:2) da sportski turizam podrazumijeva „putovanje za vrijeme odmora s ciljem bavljenja sportom“, te definiciju prema Bartoluciju (2003:71) sportski turizam je „turizam u kojem je sport glavni motiv putovanja i boravka turista u turističkom središtu“.

4.1. Oblici sportskog turizma

Kao što se turizam dijeli na različite grane i oblike, tako se i te grane dijele na pod grane.

Bartoluci (2003:71) dijeli sportski turizam na tri oblika i to:

- natjecateljski sportski turizam,
- zimski sportsko-rekreacijski turizam, i
- ljetni sportsko-rekreacijski turizam.

Pod pojmom natjecateljski sportski turizam podrazumijevaju se „sva putovanja radi sudjelovanja u određenim sportskim natjecanjima, od domaćih do međunarodnih“ (Bartoluci, 2003), što u prijevodu znači da je glavni motiv putovanja neki sportski događaj. Kada spominjemo sportsko-rekreacijski turizam govorimo o oblicima aktivnosti koje nemaju niti natjecateljski niti promatrački karakter. Točnije, to su aktivnosti turista izabrane po vlastitom izboru sa svrhom zadovoljavanja potreba za kretanjem, igrom, aktivnim odmorom i razonodom (Relac, Bartoluci i Pavičić, 1987.). Kako se različite sportsko-rekreativne aktivnosti provode s obzirom na godišnje doba, sportsko rekreacijski turizam može se podijeliti na zimski i ljetni. Zimski sportsko rekreacijski turizam provodi se u planinama i planinskim centrima. Izgrađuju se hoteli sa termalnim kupalištima, zatim skijališta i skijaški centri, skijaška naselja itd. Tipične zimske aktivnosti su skijanje, sanjkanje, snowboarding, skijaško trčanje i klizanje. Ljetni sportsko rekreacijski turizam provodi se na moru. No, nije rijetkost da se ljetni turizam također odvija na visinskim predjelima i da hoteli koji su aktivni zimi ponovo svoja vrata otvore po ljeti

i u svojoj okolini organiziraju pješačke ture, planinarenja, jahanje, golf i tome slično. U sportsko-rekreacijskim centrima sport i rekreacija generiraju određene učinke u turizmu koji se mogu klasificirati kao izravni i posredni učinci (Bartoluci, 2004:22). S te strane valja napomenuti da postoje kako pozitivni, tako i negativni učinci. Kao prvi pozitivni učinak naveo bih proširenje turističke ponude. U današnje vrijeme svakim se danom povećava broj rekreativaca u potrazi za aktivnim odmorom. S toga vrijedi istaknuti da, što je veća sportsko-rekreativna ponuda određenog turističkog mjesta veća će biti iskorištenost same turističke ponude. S ekonomske strane, pozitivan učinak bio bi prikupljanje poreza. To je bitno napomenuti iz razloga što su sportske aktivnosti često izvor velikih prihoda, te time automatski rezultiraju većim prikupljanjem poreza od nekih drugih turističkih ponuda. Kao sljedeći pozitivan učinak sporta na turizam naveo bih povećanje broja radnih mjesta. Iz godine u godinu turistička mjesta, točnije turističke tvrtke zapošljavaju sve veći broj mladog kadra u području animacije i sporta te na taj način omogućuju mladima stjecanje radnog iskustva i dodatne zarade. Vrlo bitan čimbenik koji valja spomenuti je i sama promocija zahvaljujući sportu. Kao i u svakoj vrsti posla, promocija je u turizmu vrlo bitan čimbenik te pomaže u privlačenju većega broja gostiju i popularizaciji same države kao sportske nacije. S druge strane sam sport u turizmu može imati i neke negativne posljedice. Iako stvara veći financijski dohodak nego neke druge vrste ponuda u turizmu, potrebno je napomenuti da su i ulaganja u izgradnju, održavanje te i provođenje veća. Time je cilj naglasiti da sami sportski sadržaji, ukoliko se njima ne upravlja pravilno, mogu samo predstavljati nepotreban trošak za tvrtku. Za samo turističko mjesto, pa tako i zajednicu, bio bi porast lokalnog poreza. Lokalni porez predstavlja porez koji se uvodi na nižim razinama vlasti, a odnosi se na nekretnine, pristojbe za registriranje i dozvolu za rad. Razlog porasta poreza odnosi se na porast radi gradnje sportskih objekata u kojima se sportsko-rekreativni sadržaji provode. Kad govorimo o posrednim i izravnim ekonomskim učincima, njih je najjednostavnije opisati na način na koji su učinili Bartoluci i sur. (2006), a to je da su izravni ekonomski učinci oni koji se ostvaruju na temelju prodaje sportsko-rekreacijskih usluga i mjerljivi su u svakoj sportskoj ili turističkoj agenciji, dok su, prema istom autoru, posredni ekonomski učinci oni koji se manifestiraju kroz različite oblike turističkog prometa, a stvaraju ih turisti kojima je sport glavni motiv dolaska ili boravka u određenoj destinaciji. U tu kategoriju turista spadaju sve vrste sportaša, bilo da se radi o profesionalcima ili rekreativcima koji sudjeluju u natjecanjima različitih razina.

Posredni ekonomski učinci sporta u turizmu manifestiraju se kroz nekoliko čimbenika, kao što su:

- motivacija za izbor turističke destinacije,
- produženje turističke sezone,
- prevladavanje sezonskog karaktera turizma,
- povećanje izvanpansionske potrošnje te
- unapređenje raznolikosti i kvalitete turističke ponude i dr. (Bartoluci i sur., 2006)

4.2. Sport i suvremeni turizam

Sport i turizam djeluju sinergijski u većoj ili manjoj mjeri te često razvoj jednog održava daljnji razvoj drugog (Bartoluci, Čavlek i sur. 1998). Turizam svojim smještajnim kapacitetima te prirodnim resursima nudi osnovne uvjete boravka gostiju, dok sport i sportsko-rekreacijska ponuda oblikuju i obogaćuju turističke ponude. S obzirom na mogućnost prilagodbe, sportsko-rekreativni sadržaji stvaraju mogućnost kompenzacije i zadovoljavanja raznovrsnih potreba gostiju. Jedan od razloga je taj što je turizam povezan sa zbivanjima u društvu koje je potrebno pratiti i istraživati kako bi se turistička ponuda mogla postepeno upotpunjavati i obogaćivati sukladno sa trenutnim interesom društva i na taj način pružati zadovoljstvo korisnicima određenih turističkih ponuda. U svom mikro svijetu čovjek-suvremeni turist postaje dio velikih migracija u potrazi za zadovoljenjem osobnih potreba (Bartoluci i sur., 1998). To je ponajviše izraženo u razvijenim zemljama svijeta u kojima potreba za sportom i rekreacijom polako sustiže razinu potrebe za hranom.

Prema najnovijim podacima iznesenim od strane WST-show-a (2018.), procjenjuje se da ukupna vrijednost tržišta sportskog turizma iznosi oko 800 milijardi američkih dolara. Podaci iz iste godine prikazuju kako azijski kontinent predvodi u porastu posjeta međunarodnih turista za 8% u odnosu na ostatak svijeta. Pretpostavlja se da je jedan od razloga tome povećan broj sportskih natjecanja prethodnih godina koji su održavani na tom kontinentu poput OI 2008. godine, ZOI 2018. godine.

Parker (2019.) navodi kako je prema podacima iz 2015. godine potrošnja posjetitelja vezana za sport u Sjedinjenim Američkim Državama iznosila 8,96 milijardi američkih dolara, od strane 25,65 milijuna sportskih posjetitelja. Štoviše sportski turizam pridonosi 25% od ukupnih turističkih primanja SAD-a, dok u Australiji i nekim dijelovima Novog Zelanda ta brojka iznosi čak 55% ukupnog prihoda turizma.

Pretpostavlja se da će između 2019. i 2023. godine tržište sportskog turizma porasti za gotovo 36% uz inkrementalni porast od 6,2 milijardi dolara u navedenih 5 godina (Technavio, 2019).

No, potrebno je naglasiti kako u posljedice koje donosi razvoj turizma, pa tako i sportskog, ne možemo uzeti u obzir isključivo ekonomske učinke. Razvojem suvremenog turizma javlja se briga i o ekološkim posljedicama koje turizam ostavlja za sobom, zatim za novim oblicima komunikacije te industrijskih sadržaja koje nastaju u cilju unapređenja turističke ponude. Na isti je način potrebno detaljno proučiti i pratiti učinke razvoja sportskog turizma jer u analiziranju učinaka povezivanja sporta i turizma korisno je razmotriti nekoliko mogućih učinaka koje se svrstava u sljedeće skupine: koristi sudionika sportskih usluga, koristi turista, zajedničke koristi korisnika sportskih usluga i turista, ekonomski razvoj zajednice i negativni aspekti veze između turizma i sport. Jasno je stoga kako se za uspješan razvoj sportskog turizma podjednako moraju proučiti njegovi mogući pozitivni i negativni učinci.

5. RAZVOJ TURIZMA GRADA OPATIJE

Opatija se, kao i ostali gradovi na azurnoj obali, razvila iz razloga što se sredinom 19. stoljeća počeo razvijati lječilišni turizam. Sezona je u to vrijeme, za razliku od danas, trajala tijekom zimskih razdoblja. Elita srednje Europe zimske je mjesece provodila na obalama uz more, u hotelima sa raznoraznim bazenima i kupeljima koji su se punili na morsku vodu i na taj način iskorištavali zdravstvene dobrobiti mora. Drugi razlog koji je utjecao na brzi razvoj turizma Opatije bio je njen geografski položaj i dobra prometna povezanost. Na svega nekoliko kilometara udaljenosti nalazila se cesta Rijeka-Zagreb poznata pod nazivom Karolina, kolodvorom u Matuljima bila je povezana željeznicom Rijeka-Beč te pomorskim prometom sa Rijekom u koju su stizali turisti iz Italije zahvaljujući brodskoj liniji Trst-Rijeka (Muzur, 1998). Prvi hotel izgrađen je 1884. godine pod nazivom hotel „Kvarner“ čime postaje prvi hotel na jadranskoj obali. Godinu dana kasnije gradi se hotel „Stephanie“, koji je danas poznat pod nazivom „Imperial“. S vremenom niču vile uglednih austrijskih i talijanskih biznismena, zatim pansioni, odmarališta. Jedna od turističkih ponuda bio je i tramvaj koji je bio u funkciji do 1933. godine čija je vožnja trajala sat vremena, a omogućavala je panoramsko razgledavanje rivijere (Kostelić, 2017.). Opatija je proglašena lječilištem 1889. godine što je dodatno potaknulo elitnu

gospodu poput kraljeva, careva, umjetnika i znanstvenika da odaberu ovaj grad kao svoju destinaciju za odmor i opuštanje, ali i za razvoj vlastitog posla. Opatija je do 1. svjetskog rata bilježila zavidne brojke, sa najuspješnijom 1913. godinom od gotovo 865.001 noćenja. Za vrijeme rata dolazi do pada u razvoju turizma, a u međuratnom razdoblju do stagnacije (Muzur, 1998). Padom Opatije pod vlast Italije lječilišni se turizam skoro ugasio jer je talijanska vlast smatrala da bi dolazak velikog broja bolesnih osoba mogao dodatno ugroziti zdravstveno stanje domicilnog stanovništva. Kako podataka za vrijeme 2. svjetskog rata nema o broju noćenja se točno ne zna, no u drugoj polovici 20. stoljeća dolazi do promjene u turizmu. Turizam se mijenja sa elitnog u masovni. Prema Matzka i Ivanić (2016.) „nakon oslobođenja 1945. turizam se obnavlja, iako pomalo mijenja smjer iz elitističkog u onaj masovniji – makar treba reći da je Opatija uglavnom ostala pošteđena masovne izgradnje tipične za to razdoblje.“ Osim vanjskih utjecaja koji su pomagali razvoju turizma u Opatiji, sama Opatija vlastitim je novim ponudama privlačila sve više i više gostiju. Otvorila se Thalassoterapija čime je označen ponovni povratak lječilišnog turizma u Opatiju, hoteli su započeli sa održavanjem glazbenih večeri na svojim terasama, otvaraju se noćni klubovi, kockarnice, na Ljetnoj pozornici održavaju se koncerti i predstave, započinju se održavati motociklističke utrke i mnoštvo drugih atrakcija. Sve novonastale ponude dovele su do povijesnih brojeva kada su u pitanju noćenja, tako da je već 1961. godine premašena brojka od 1.000.000 noćenja. Taj se broj nije smanjivao do 1990. godine, s izuzetkom 1962., da bi se 1979. godine broj noćenja popeo na 2.000.000. Rekordni brojevi bilježe se krajem 1980.-ih godina, te je 1987. označena kao najuspješnija godina s ostvarenih 2.579.000 noćenja od čega su 2/3 u samom gradu Opatiji.

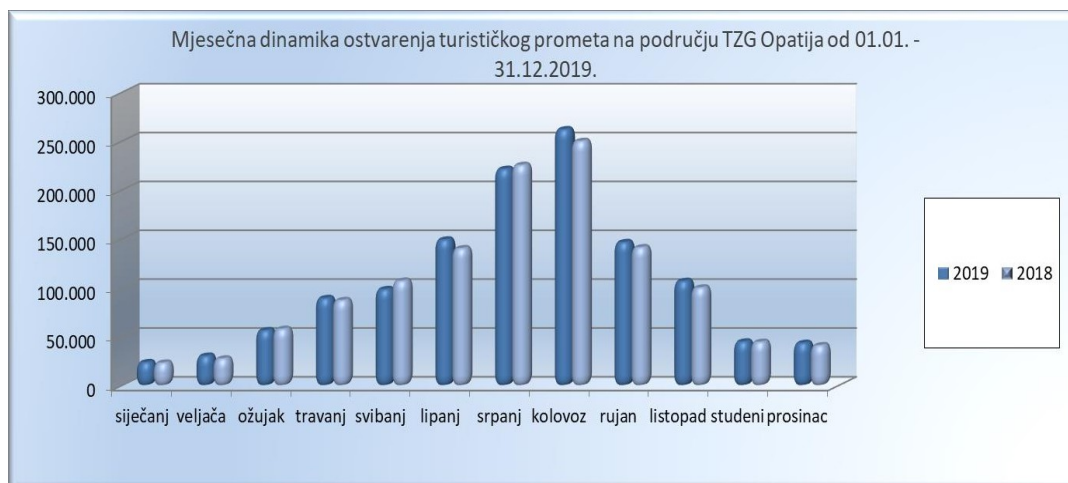
5.1. Turizam danas

Za turizam u Opatiji u današnje vrijeme može se reći da ponovno doživljava rast i da se vraća na stari put. U samom gradu Opatiji nalazi se 36 velikih smještajnih objekata od čega 33 hotela, u rasponu od 3 do 5 zvjezdica, 1 pansion, 1 integralni objekt i 1 lječilišni objekt i gotovo 1.122 obiteljska smještaja čiji se broj neprestano mijenja. Od ugostiteljskih objekata za konzumaciju hrane i pića prisutno je gotovo 66 restorana tradicionalne primorske kuhinje, ali i ostalih specijaliteta (TZG Opatija, 2019). U ovim je smještajnim objektima u 2019. godini ostvareno 1.248.853 noćenja, 404.661 dolazaka. Od toga 340.260 stranih i 64.401 domaćih (TZG Opatija, 2019). Većina turističkog prometa (476.453 noćenja) ostvaruje se u ljetnim mjesecima (srpanj, kolovoz), te je moguće zaključiti kako je i u Opatijskom turizmu prisutan problem sezonalnosti. Iz grafa u nastavku teksta (vidi sliku 1.) lako je zaključiti o kakvome se problemu radi, a to je

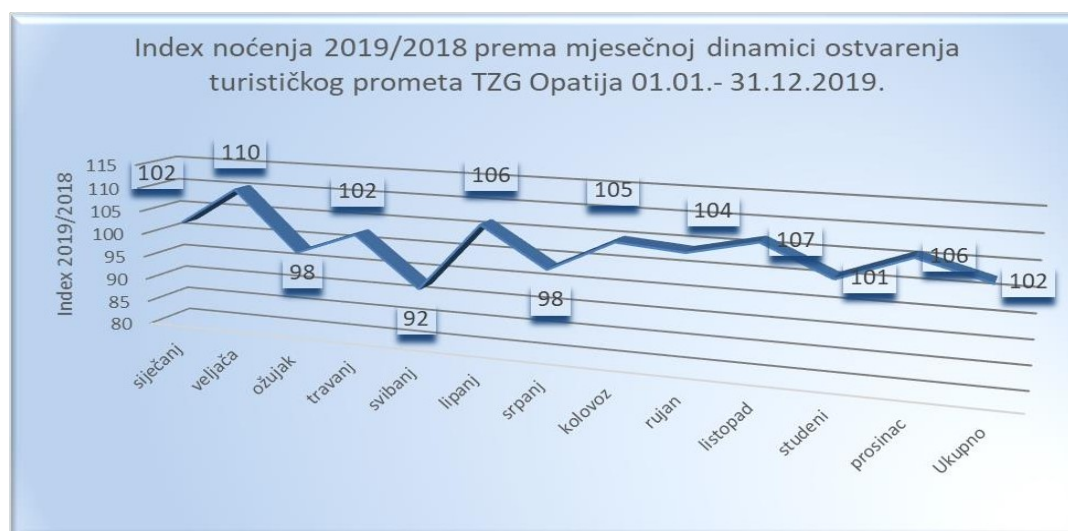
problem trajanja ljetne sezone. Dok u ostatku Hrvatske puna sezona traje gotovo 4 mjeseca, u Opatiji se vidi drastičan pad noćenja prelaskom iz 8. u 9. mjesec i to za gotovo 100.000 noćenja. Djelomično utjecaj na to imaju vremenske prilike koje se nerijetko naglo mijenjaju tijekom rujna, no i nedostatak sadržaja na zatvorenom tijekom nepogodnih vremenskih prilika.

Najpoznatiji oblik turizma u gradu Opatiji oduvijek je bio lječilišni turizam. Opatija kroz povijest, osim za vrijeme 70.-ih i 80.-ih godina prošlog stoljeća, nikada nije bila mjesto noćnih zabava ili općenito grad za mlade, već su se stariji gosti dolazili opuštati u termalnim bazenima i na svježem morskom zraku te se rekreirati. Takav se običaj održao i do danas. Prema podacima turističke zajednice u gradu Opatiji, gotovo 46.8% noćenja ostvarenih u 2019. godini čine gosti stariji od 50 godina, dok mladi gosti čine 21.9% (TZG Opatija, 2019). Iz priloženih podataka lako je zaključiti da se do danas ništa bitno nije promijenilo. Jedina razlika je ta što danas svaki hotel u svojoj ponudi ima bazene i wellness te to više ne spada u ekskluzivnu ponudu. Nadalje u tekstu spominju se događaji i ponude iz kojih je jasno vidljivo da je sadržaj prilagođen interesu ali i dobi gostiju koji ih posjećuju.

U ponudi se nalaze razne znamenitosti poput crkve Sv. Jakova, park prirode Učka, šetnica Lungomare čija ukupna dužina iznosi 12 kilometara te se proteže od Voloskog do Lovrana a izgrađena je davne 1985. godine, umjetnički paviljon „Juraj Šporer“, kip „Djevojka s galebom“ i mnoge druge. 2019. godine ponovno su otvoreni takozvani „Amerikanski vrtovi“ koji sadrže razne biljne vrste iz cijeloga svijeta. Festival Opatija tijekom cijele godine organizira razna događanja i festivale, koji doprinose produženju ljetne sezone kada, kao što je već naglašeno, se ostvaruje najveći turistički promet. Događaji koji upotpunjuju praznije jesenske mjesece su Festival čokolade, sajam vjenčanja, Marunada dok se u proljetnim mjesecima može osjetiti karnevalskih duh na dječjem karnevalu, zatim tijekom ožujka posjetiti wellness centre u sklopu promidžbe zdravog života pod nazivom „Ožujak-oaza wellnessa“ te bogati program „Uskrs u Opatiji“. Valja istaknuti da hoteli svoje kapacitete tijekom godine nadopunjuju zahvaljujući raznim konferencijama i kongresima koji se održavaju u njihovim dvoranama, pa je tako i jedna od njih i Međunarodna konferencija o kineziologiji koja se održava u hotelu Ambasador. Sukladno sa bogatom ponudom raznih sadržaja i atrakcija, broj posjeta i noćenja iz godine u godinu raste, kao što je moguće vidjeti na slici 2. usporedbom ostvarenih noćenja po mjesecima u 2019. u odnosu na 2018. godinu.

Slika 1. Turistički promet po mjesecima, TZG Opatija (2019.)

Slika 2. Indeks noćenja 2019. u odnosu na 2018. godinu, po mjesecima, TZG Opatija (2019.)

6. RAZVOJ SPORTSKOG TURIZMA GRADA OPATIJA

6.1. Povijesni razvoj sportskog turizma grada Opatije

Razvoj sportskog turizma u gradu Opatiji usko je povezan sa razvojem sportskih društava u samom gradu. Prvi klubovi osnovani su krajem 19. te početkom 20. stoljeća. Službeno, najstariji klub u gradu Opatiji je Jedriličarski klub Opatija osnovan davne 1887. godine.

Osim toga, u usporedbi sa ostalim gradovima na jadranskoj obali, Opatija ima vrlo povoljan geografski položaj prema zapadnim zemljama. Iz tog razloga još su u davna vremena turisti dolazili na kratke vikend odmore te iskorištavali prirodne resurse koje okruženje u Opatiji nudi. S te strane također Opatija ostvaruje prednost nad drugim turističkim mjestima. Kako je Opatija smještena podno parka prirode Učka, spektar sportsko-rekreativnih sadržaja uvelike se proširuje te na taj način privlači veći broj turista te korisnika sadržaja.

Razvoju sportskog turizma pridonijela je i izgradnja sportsko rekreativnog centra „Marino Cvetković“ u kojem se održavaju razna natjecanja poput svjetskog prvenstva mladih u bridžu, državno prvenstvo u kick-boxingu, godišnji karate turnir karate kluba Opatija te ostali turniri nižeg ranga. Uz sportsku dvoranu, centar je opremljen i prostranom teretanom.

Prema posljednjim podacima objavljenim od strane Sportskog saveza grada Opatije (SSGO) u registru se nalazi 38 aktivnih članica. Nažalost ne sudjeluju sve u turističkoj ponudi koju direktno mogu koristiti turisti, ali svojim događajima privlače turiste u ulozi promatrača, odnosno gledatelja.

U daljnjem tekstu opisat će se koji su sportovi i događaji prvi privlačili turiste u Opatiju, te koji su ostali aktivni i što se danas nalazi na listi sportske i sportsko-rekreacijske ponude grada.

Auto-moto utrke

Krajem 19. i početkom 20. stoljeća započeo je razvoj masovnijeg turizma, te kako navodi Frančišković (2006.) automobil je u ovom procesu imao prvorazredni utjecaj i udio. Prva automobilska utrka u kojoj je sudjelovala Opatija organizirana je 1902. godine. Organizatori utrke bili su automobilski klub u Nici te uprava Klimatskog lječilišta u Opatiji te je po tome dobila ime Nica-Opatija. Utrka je uz komercijalno-propagandno, imala i natjecateljsko športsko obilježje (Frančišković, 2006.). U utrku su se uključile francuske, talijanske i njemačke tvrtke u cilju promocije svojih vozila, a za Opatiju je bilo bitno da utrka prolazi kroz naše krajeve u svrhu promocije turističke destinacije. Uz određene poteškoće, te umalo odgode, utrka je ipak

održana te je njom označen početak organizacije auto-moto utrka u gradu Opatiji. Da su se u Opatiji održavale utrke velikog značaja govori i podatak da su već u prvim utrkama sudjelovale tvrtke poput Derbya Bugattia, Maseratia i Alfa Romea. Iako su se iz godine u godinu organizirale profesionalne utrke, u Opatiji još uvijek nije postojala trkača staza. To se promijenilo 1939. godine kada je na stazi „Preluk“ održana prva trening utrka. Koliko je otvorenje te staze bilo značajno, govori i sam podatak da je o tome pisao New York Herald Tribune (Frančišković, 2006.). To je bila prva i jedina utrka do prije početka 2. svjetskog rata. Službene utrke na Preluku održavane su od 1946. do 1977. godine. Na samom početku održavale su se utrke samo domaćeg prvenstva, no to se mijenja 1949. godine sudjelovanjem talijanskog motociklista Fabia Spesota iz Trsta. Kakav su značaj imale utrke na Preluku govori činjenica da je prva međunarodna utrka, održana 25.6.1950. godine, privukla gotovo 30.000 gledatelja. Od 1950.-ih godina počinju se voziti utrke prema kategorijama motocikala, i to 125, 250, 350, 500 kubičnih centimetara, motocikala s prikolicom i uz njih automobila. Dodatni uzmah utrke su doživjele 1953. godine kada se u organizaciju uključuje rafinerija nafte. Rivijera je ponovo privukla velik broj gledatelja, pa su prognoze govorile o 80.000 ljudi (Frančišković, 2006.). „Velika nagrada Jadrana“ bila je prva utrka od velikog značaja u motociklističkom svijetu. Na toj je utrci redovno sudjelovalo 18 europskih zemalja, a zahvaljujući televizijskom prijenosu utrke se moglo pratiti i uz male ekrane. Jubilarna 15. utrka privukla je gotovo 160 vozača iz 22 države i time se vinula u red najvećih motoutrka u svijetu. 1965. godine na utrci po prvi put nastupa i jedan član elitnog društva motosporta, Hans Georg Anscheidt koji je već u prvom krugu srušio rekord staze u kategoriji 50 cm³. Velika nagrada Jadrana, održana 1968. godine, bitna je za Hrvatsku jer je u klasi do 250 cm³ Jovica Paliković osvojio 2. mjesto. Godine 1969. bodovanjem Velike nagrade Jadrana za prvenstvo svijeta, započinje vrhunac motociklizma na Preluku. Na utrkama se počinju pojavljivati imena poput Giacomo Agostini, Jan Bruins, Renzo Pasolini, Jarno Saarinen i mnoga druga velika imena tadašnjeg moto svijeta. Iako se činilo da će moto utrke na Preluku potrajati zauvijek, spletom nesretnih okolnosti na ostalim stazama u svijetu te pogibijom Giovannija Ziggotta i Urlicha Grafa, 1977. godine moto utrke na stazi Preluk su ugašene i premještene u Rijeku na stazu „Grobnik“. Vodeću ulogu u automobilističkom sportu u gradu Opatiji preuzeo je Auto klub Opatija, te ju ima i danas. Od 1981. godine organizira se cestovna utrka pod nazivom „Rally Opatija“, koja iz godine u godinu privlači sve više natjecatelja iz Hrvatske, ali i ostatka Europe poput Slovenije, Srbije, Austrije, Njemačke pa čak i Grčke. Prema zadnjim podacima, na posljednjem natjecanju iz 2019. godine službeno je sudjelovalo 163 natjecatelja (Rally Opatija, „Program za gledatelje“, 2019.). Natjecanje svake godine pobuđuje sve veći interes domaće, ali i strane publike no točan broj

posjetioca nije poznat iz razloga što se promatranje utrka ne naplaćuje te je nemoguće točan broj gledatelja, osim procjenom koja iznosi nekoliko stotina gledatelja po utrci. U utrci imaju pravo sudjelovati vozači, zapisani u registru matičnog kluba u Hrvatskoj, ali i izvan nje.

Slika 3. Moto utrke Preluk, Pendić, K. 2015.

Tenis

Iako je tenis u Opatiju došao mnogo ranije, prvi je klub osnovan 1931. godine. Klub su osnovala braća Zehenkner, tadašnji vlasnici hotela „Kontinental“ i hotela „Štrand“ (Kučić, 2014.). Klub je osnovan pod nazivom *Lawn tennis club Opatija*, te se sastojao od tri terena za igru. Već godinu nakon osnutka kluba, na njegovim se terenima održavaju međunarodni turniri koji privlače veliki broj domaćih i stranih natjecatelja, ali i gostiju. Važno je napomenuti kako je klub od svog osnutka omogućavao korištenje teniskih terena turistima, što se održalo i danas. 1951. godine klub doživljava veliki pad, kada jugoslavenski teniski savez premješta međunarodno natjecanje u gradove Beograd i Dubrovnik. Tek nekoliko godina kasnije, točnije 1958. godine, kako napominje Kučić (2014.), započinje renesansa tenisa na Opatijskoj rivijeri povratkom Međunarodnog teniskog prvenstva Kvarnera i Opatije za mlađe kategorije. Vjerojatno najvažnija natjecanja koja su obilježila razvoj tenisa u Opatiji bila su tri seniorska svjetska prvenstva održana između 1970. i 1972. godine, popraćena uz značajan broj gledatelja. Dvije godine kasnije, točnije 1974., izgrađeno je i četvrto igralište. U nadolazećim godinama, teniski su se tereni i okoliš nekoliko puta renovirali, postavljena je rasvjeta za igranje po mraku, izgrađene su i tribine i svlačionice te je otvoren i bar pod imenom „Tenis“. Danas, tenis klub „Opatija“ sastoji se od četiri zemljana terena sa rasvjetom, od kojih je jedan natkriven te omogućava igranje tijekom vremenskih nepogoda. U sklopu kluba održavaju se razna natjecanja poput Međunarodnog teniskoga turnira veterana koji privlači velik broj natjecatelja iz naših, ali i krajeva srednje Europe, zatim kvalifikacije za pojedinačna i momčadska prvenstva Hrvatske mlađih uzrasta, prvenstvo grada Opatije i drugi turniri niže razine. Na navedenim

teniskim terenima mogućnosti imaju igrati i turisti željni aktivnog odmora. Najam terena moguć je tijekom cijele godine, a iznosi 80 kuna po satu.

Slika 4. Povijest tenisa u Opatiji, Kučić, V., (2014)

Jedriličarstvo

Jedriličarski klub osnovan je davne 1887. godine od strane dvaju Austrijanaca Heinricha Litrowa i Roberta Whiteheada te je tako postao i prvi jedriličarski klub na Jadranu (Povijest kluba, 2016). Već godinu nakon osnivanja u klubu je bilo prisutno 70 članova i klub je raspolagao sa nekoliko različitih vrsta plovila. U to je vrijeme bio jedan od najelitnijih klubova u ovome dijelu Europe. Dvadesetak godina kasnije, od strane opatijskog dobrostojećeg građanstva s ciljem razvoja sportova na moru, osniva se Veslački klub „Illyria“. Glavna namjera kluba bila je „gajiti i promicati gimnastiku na moru te sve nautičke vježbe, a osobito veslanje i jedrenje priređivati utrke (regate) priređivati zabave na moru sudjelovati kod zabava i utrka što ih priređuju druga slična društva (Povijest kluba, 2016). Kako je tijekom drugog svjetskog rata jedrenje gotovo izumrlo, nakon rata javila se potreba sa ponovnim oživljavanjem kako sporta tako i samog kluba. Tako je 1947. godine osnovano brodarsko društvo „Jadran“, čime je započelo novo doba jedrenja i aktivnosti na moru u gradu Opatiji (Povijest kluba, 2016). 1950.-ih godina održavaju se regate raznih kategorija, od amaterskih do profesionalnih. Zahvaljujući tim regatama, 1972. godine održan je prvi Kup Opatije. Do promjene naziva kluba dolazi 1997. kada klub mijenja naziv u Jedriličarski klub Opatija. Tijekom godina klub je razvio mnogo mladih sportaša koji su postigli rezultate na državnoj, ali i na europskoj i svjetskoj razini nastupajući za klub i reprezentaciju. Danas se pod vodstvom JK Opatija organiziraju brojne regate od koji su neke i na međunarodnoj razini. Svakako valja izdvojiti Međunarodni proljetni Optimist kup, na čijem je zadnjem natjecanju sudjelovalo 109 natjecatelja iz 4 europske zemlje, zatim Homo si bordižat-Opatijka, Galijola, Vološćanski predbožićni kup te Carnival Cup u

kojima se natječu seniorske posade, CUP Opatija, državno prvenstvo za olimpijske klase te IOM Opatija Cup, regata jedriličarskih maketa.

Slika 5. Jedrenje u Opatiji, Aničić, M. (2013)

Planinarenje

Položaj Opatije vrlo je specifičan iz razloga što se u vrlo kratkom vremenskom razdoblju može biti na moru i u planinama. Iznad Opatije nalazi se planina Učka, koja je istovremeno i Park prirode. Iako su njenim krajolikom još u davna vremena šetali i Austrijanci i Talijani, nije postojalo niti jedno organizirano društvo niti službeni klub. 1951. godine, od strane zaljubljenika u prirodu osnovano je Planinarsko društvo Opatija koje se već od osnutka sastojalo od 59 članova (Eterović, 2013). Od samog početka društvo je aktivno sudjelovalo u obilježavanju puteva i dionica na Učki i Ćićariji. Danas u planinarskom vodiču postoji 15 dionica te je svaka opisana, naznačena je njena dužina i vremensko trajanje potrebno za njen prelazak. Ukupno vrijeme potrebno za prelazak svih 15 kontrolnih točaka iznosi 15 sati i 30 minuta. Opatijsko je društvo nekoć bilo u vlasništvu dvaju planinarskih domova. Jedan se nalazio u mjestu Lisina, dok je drugi bio na Poklonu. Onaj izgrađen na Poklonu veoma je značajan za njegove članove iz razloga što je bio građen 4 godine te je otvoren 12. rujna 1965. godine. Taj je dom još uvijek aktivan te služi planinarima i ostalima koji se nađu na njegovom putu. Društvo danas broji oko tristotinjak članova. Česti gosti opatijske planine su i Slovenci i Talijani, koji sa svojim planinarskim organizacijama organiziraju pohode na Učku, ali i ostali turisti koji posjećuju Opatiju tijekom godine, osobito ljeti, te se radi njih tiskaju vodiči na stranim jezicima. Osim samog društva koje je valjalo napomenuti kao vrlo bitnog za razvoj planinarenja u ovom kraju, tu su još i Javna ustanova (JU) „Park prirode Učka“ i Klub za sportsku rekreaciju „Gorovo“ koji organiziraju česte pohode, ali i događaje u parku prirode

Učka. Jedni od takvih događaja su *Outdoor* dan Parka prirode Učka, maraton „Mama i beba“, Biciklijada za djecu i odrasle-Vojak, *Offroad duathlon* Učka.

Slika 6. Vrh Vojak, Kvajo, K. 2018.

Nogomet

Organizirani nogomet se u Opatiji razvio u sklopu Hrvatskog sokola, 1911. godine. Tada još nije postojao službeni klub, već je sokol imao sportske odjele te je nogometna skupina spadala u nogometni odjel Hrvatskog sokola Opatija-Volosko (Povijest nogometnog kluba Opatija, 2020). Prvi službeni nastup odigran je 14. svibnja 1911. godine na Sušaku u kojemu su snage odmjerili članovi sokola u Opatiji protiv članova sokola sa Sušaka (Povijest nogometnog kluba Opatija, 2020). Nepunih godinu dana kasnije dolazi do nesuglasica u Opatiji između domaćih Opatijaca i Nijemaca iz razloga što opatijski Nijemci osnivaju vlastiti nogometni klub (Vorwärts). Takva situacija dovela je do pomutnje u redovima Hrvatskog sokola, te se na prijedlog I. M. Ronjgova osnovao Slavenski klub „Opatija“. Najpoznatiji suparnik opatiji bio je klub „Hajduk“ iz Splita. Njihova prva utakmica odigrana je 7. prosinca 1913. godine u Splitu, ali je bila prekinuta radi loših vremenskih uvjeta te je nastavljena sljedeći dan. Pobjednik je bio NK Hajduk sa rezultatom 3:0. Ostali klubovi protiv kojih je Opatija igrala u to doba bili su CD Doria, HŠK Frankopan i klub Olympia iz susjedne Rijeke, te iz Ljubljane klub Illiria (Povijest nogometnog kluba Opatija, 2020). Jedini preostali klubovi koji su aktivni i danas su NK Opatija te NK Hajduk. Tijekom talijanske okupacije, nogometni klub u Opatiji jedva je preživljavao iz razloga što je fašistička diktatura zabranila hrvatski jezik i hrvatski naziv „Opatija“ te su igrači prelazili u druge klubove. Talijanska vlast osnovala je vlastito nogometno društvo OND „Abbazia“ koji je jedva jedvice preživio do 1941. godine jer je još uvijek trajao bojkot ne igranja pod talijanskim nazivima kluba. Napokon 1945. godine, osniva se nogometni klub sa nazivom „Opatija“. Svoju prvu utakmicu, a time i svoj novi početak, započeli su pobjedom u Rijeci protiv riječkog „Lignum“ rezultatom 1:0 (Povijest nogometnog kluba Opatija, 2020). Odtada

pa do danas NK Opatija nastupao je u regionalnoj ligi koja je kroz godine mijenjala ime i oblike, te se i tu zadržao. Od istaknutijih međunarodnih turnira koji su se odigravali na opatijskom nogometnom travnjaku bio je „Kvarnerska rivijera“. Turnir se sastojao od 17 momčadi iz raznih dijelova Europe, ali i svijeta pa je tako 2013. godine nastupio i klub iz Nigerije. NK „Opatija“ nastupio je na turniru bez većih uspjeha. Danas je NK Opatija sudionik 3. HNL-zapad. Uz nogometni travnjak, nalazi se i umjetni teren manje površine. Oba terena moguće je iznajmiti za rekreativno korištenje, kako domaćem stanovništvu, tako i turistima.

Jedrenje na dasci

Početak jedrenja na daski u Opatiji smatra se 1973. godina kada je osnovano Društvo sportova na moru „Volosko“. Prve daske pribavljene su krajem 1970.-ih godina, no nije postojao adekvatan prostor te se spremište nalazilo u bunkeru stare vile u Voloskom. U isto vrijeme sa okupljanjem ljubitelja surfanja započeo je i skijaški klub KEY u Opatiji. Iako je u početku zvučalo čudno, ta dva sporta spojili su se u zajedničku aktivnost. Naime, „u to doba popularne su i ski-surf regate koje su se održavale u travnju – najprije se skijalo na Platku, a zatim surfalo ispred Žurkova (Otvoreno prvenstvo Jugoslavije u kombinaciji skijanja i jedrenja na dasci – natjecalo se u tri kategorije: laka, teška i žene). Neki od natjecatelja koji su na tom natjecanju ostvarivali dobre rezultate i danas su aktivni u klubu. Kako su neki članovi kluba bili ugostitelji, imali su česti kontakt sa turistima što je omogućilo nabavku najmodernije opreme i dasaka, ali i promicanje razvoja jedrenja na daski u Opatiji. Podatak o tome zabilježen je i u Novome listu. Sredinom 1980--ih godina surfanje na dasci doseže svoj vrhunac u svijetu, pa tako i u Opatiji. Atrakcija koja je privlačila veliki broj gledatelja bila je noćno surfanje, no krajem desetljeća je zamrla. Tih se godina gradilo prilaze u more, polagalo se i organiziralo tečajeve učitelja surfanja. Modernizacijom opreme tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća interes građana se smanjio iz razloga što je oprema postala preskupa te su se članovi bavili sportom samo rekreativno. Od početka 2000. godine pa nadalje dolazi do pojave novih kategorija u surfanju na dasci te su se neki od članova istaknuli svojim nastupima na Kupu Hrvatske i Adria Cup-u. Danas klub organizira nekoliko regata godišnje, od kojih međunarodne, poput Volosco Opena te SUP Volosco Opena, prvenstva Hrvatske u raznim klasama i prvenstva Hrvatske u slalomu.

Slika 7. Windsurfing na Preluku, www.rijeka.travel.com, veljača 2020.

Rekreacija

Opatija obiluje parkovima i raznim šetnicama kako u samome gradu, tako i u okolnim mjestima koja spadaju pod općinu Opatija. Prva šetnica uz more izgrađena je 1899. godine prema zahtjevu car Franje Josipa 1. Osim te šetnice u Opatiji se nalazi i šetnica „Carmen Silva“ sa nekoliko izgrađenih vidikovaca na stazi (Muzur, 1998). Odavna su turisti dolazili u Opatiju kako bi se opušitali šetnjama uz more i kroz park, no to je sve bilo organizirano od njih samih. Prvo društvo za sportsku rekreaciju osnovano je 1948. godine te danas nosi ime „Gorovo“. Među članovima ima svih generacija, od vrtićke do umirovljeničke dobi, ali društvo sudjeluje u radu i sa osobama sa invaliditetom i poteškoćama u razvoju. Godišnje društvo organizira oko 45 manifestacija u kojima sudjeluje približno 4.000 osoba, što domaćih, što turista. Od redovnih aktivnosti Društvo organizira programe vježbanja gimnastike za predškolski i osnovnoškolski uzrast, aerobik, pilates, nordijsko hodanje, yogu te badminton. Badminton valja napomenuti jer je DSS „Gorovo“ jedan od glavnih organizatora rekreativnih natjecanja u badmintonu u Hrvatskoj. Neka od natjecanja koja organiziraju su Festival sportske rekreacije u nordijskom hodanju i pješaćenju, prvenstvo Hrvatske u badmintonu za rekreativce, te Europski kup u speedmintonu i badmintonu, a od 2017. godine redovno se održava međunarodni turnir ADA badminton lige koji svake godine ugošćuje preko 200 natjecatelja iz cijele Europe.

Slika 8. RK Opatija, Žic, D.(2018).

6.2. Sportsko-rekreacijska ponuda grada Opatija

Pod pojmom sportsko-rekreacijske ponude u turizmu podrazumijevaju se sportski objekti i programi namijenjeni posjetiteljima. Ti se objekti koriste za provođenje rekreativnih sadržaja turista, ali istovremeno i za natjecanja vrhunskih sportaša i rekreaciju domicilnog stanovništva (Otočan, 2016.). Sportsko-rekreacijska ponuda sastavni je dio turističke ponude, te se kao i turistička ponuda, mora prilagoditi željama i potrebama gostiju (Škorić, 2006.).

Opatijska rivijera destinacija je koja svojom krajobraznom raznolikošću i izravnim spojem mora i planine pruža izvrsne mogućnosti za razne aktivnosti na otvorenom, kako na moru, tako i na kopnu odnosno u brdsko-šumskom zaleđu. Rekreativcima, ali i profesionalnim sportašima, nudi se uređena infrastruktura te natjecanja i događanja koja nerijetko spajaju sportske aktivnosti i upoznavanje s poviješću i gastronomskom tradicijom ovoga kraja. Kada se tome dodaju gurmanski doživljaji te opuštanje u jednim od brojnih wellness i spa centara kojima raspolažu opatijski hoteli, dobije se savršen doživljaj aktivnog odmora na Opatijskoj rivijeri.

Staze i šetnice u zaleđu rivijere pružaju brojne mogućnosti za planinarenje, trekking, biciklizam te za ljubitelje slobodnog penjanja atraktivni penjački smjerovi. Brdski biciklizam izuzetno je popularan, a Opatijska rivijera pruža izvrsne uvjete za taj sport. U Parku prirode Učka označeno je 8 staza, a obilježene staze nalaze se i u zaleđu Matulja te kastavskim šumama Lozi i Lužini gdje se u jesen i proljeće organiziraju rekreativne biciklijade za cijelu obitelj. Biciklistička događanja uključuju „Giro di Marunada“, noćna utrka „Mrak Bike“, „MTB uspon na Učku“ koji kreće iz Mošćeničke Drage, i „King of Učka“ kao dio završnice kraljevske etape međunarodne biciklističke utrke. Uz bicikliranje, planinarenje također ima dugu tradiciju u opatijskom kraju. Zaledem se proteže Opatijska planinarska obilaznica u dužini od 45 km. Obilaznica se sastoji od 15 dionica koje se protežu od centra Opatije do vrha planine Učke. Oni zainteresirani za sportsko penjanje, svoje smjerove mogu penjati na vapnenačkim tornjevima u Veloj dragi u Parku prirode Učka i u zaleđu Mošćeničke Drage i Medveje. Nordijsko hodanje

u posljednje je vrijeme vrlo popularna rekreacijska aktivnost. Turisti mogu sudjelovati u organiziranim turama u Opatiji i zaleđu. Za aktivne sportaše nude se utrke poput *ultra traila* „100 milja Istre“ i „Učka trail“, a za rekreativce pripremljene su i uređene pješačke staze. Usto za ljubitelje jahanja, u PP Učka nalazi se „Ranch Bubach“, a u Kastvu ranč „Sivi vrabac“. Sveukupna duljina staza iznosi 555 kilometara, od kojih je 280 km biciklističkih staza, 250 km planinskih staza te 25km *seakayak* ruta.

Zahvaljujući spoju mora i planina u zaleđu, reljef Opatijske rivijere odlikuje se plažama koje svoj nastanak duguju djelovanju vodotoka još u geološkoj prošlosti koji su donosili na obalu kameni materijal koje je more zatim ispiralo i oblikovalo. Ponuda sportova na plažama raznolika je i uključuje ronilačke centre „Volosko-sub“ na Volosku, „Marine sport dive center“ u Mošćeničkoj Dragi. U Ičićima je prije nekoliko godina osnovan klub odbojke na pijesku „Opatija“ koji je uredio dva odbojkaška terena na plaži Ičići. Tereni su dostupni za javno korištenje tokom cijelog dana, osim za vrijeme treninga članova kluba. Osim u svrhu rekreativnog bavljenja odbojkom, tereni se koriste i u svrhu međunarodnog turnira „Ičići Masters Croatia Open“ koji se održava 6 godina za redom. Za one željne avantura na moru nudi se iznajmljivanje kajaka i pedalina, *parasailing* koji gostima omogućuje jedinstveni pogled na rivijeru, iznajmljivanje vodenih skutera, skijanje na vodi, podvodni ribolov i ribolov sa čamca te ekstremni ribolov pod nazivom *big-game fishing* u organizaciji kluba „Rogi ribaru“ i „Windiana Jonesu“.

Osim sportskih aktivnosti na tlu, na Opatijskoj rivijeri moguće je baviti se aktivnostima i u zraku. Planina Učka privlači mnoge entuzijaste modernoga letenja zmajem i padobranskim jedrenjem te je omiljena lokacija za niz domaćih i međunarodnih natjecanja. Na području Parka prirode Učka nalazi se registrirano letjelište Učka koje ima dva uzletišta, Vojak i Brgud sa koji se redovno polijeću rekreativci i profesionalni letači.

U gradu Opatiji nalazi se preko 47 sportsko-rekreativnih objekata od kojih 15 pješačkih staza, 9 polivalentnih igrališta, 6 boćarskih terena, 5 otkrivenih teniskih terena, 4 biciklističke staze, po 2 bazena, sportske dvorane i fitness centara te po 1 natkriveni teniski teren i 2 otkrivena odbojkaška terena.

Najvažnijim sportskim objektom danas u Opatiji, smatra se sportska dvorana „Marino Cvetković“. U njoj se održavaju svi bitniji dvoranski sportski, ali i modni te gastronomski događaji u Opatiji. Objekt je izgrađen 2014. godine, te je od tada u punoj funkciji. Sastoji se od sportske dvorane, fitness centra i garaže za parking. Sportska dvorana ima fiksna sjedeća mjesta te pomične tribine koji zajedno broje 1217 sjedećih mjesta. Sportsku dvoranu redovno koristi

Hrvatska košarkaška reprezentacija za svoje pripreme tijekom ljeta, te u njoj odigrava i pripremne reprezentativne utakmice. U zadnje dvije godine Opatija je domaćin Svjetskog prvenstva za mlade u bridžu koje ugošćuje preko 250 natjecatelja iz 124 zemlje svijeta. Sportska dvorana bila je i dio Europskog sveučilišnog prvenstva te Europskog prvenstva mladih u bridžu. U dvorani djeluju Odbojkaški klub „Opatija“, Vaterpolo klub „Kvarner“, borilački klub OFC te fitness centar.

6.3. Plan unapređenja razvoja sportskog turizma

SWOT analiza je tehnika strateškog planiranja koju najčešće koriste poslovne tvrtke ili pojedinci u svrhu identificiranja snaga, slabosti, prilika i prijetnji usko povezanih sa konkurencijom u poslu ili poslovnim planovima. SWOT analiza sastoji se od četiri elementa, od kojih svaki ima zaseban simbol i značenje. Snage i slabosti predstavljaju unutarnje čimbenike, dok prilike i prijetnje predstavljaju vanjske čimbenike. SNAGE (S) su pozitivna obilježja unutar tvrtke ili nekog poslovnog plana kojima se označavaju sve prednosti u odnosu na konkurenciju, SLABOSTI (W) predstavljaju slabe točke unutar tvrtke ili poslovnog plana koje ih stavljaju u podređeni položaj u odnosu na konkurenciju, PRILIKE (O) označavaju elemente poslovnog okruženja koje neka tvrtka može iskoristiti u svoju korist, PRIJETNJE (T) predstavljaju elemente poslovnog okruženja koji mogu dovesti do problema unutar funkcioniranja tvrtke ili pri realizaciji poslovnog plana. Vrlo je važno pažljivo odabirati elemente SWOT analize, jer ukoliko ih se pogrešno odredi mogu imati negativan na funkcioniranje tvrtke ili izvedbu poslovnog plana. Na temelju svega ranije rečenoga, moguće je napraviti SWOT analizu razvoja sportskog turizma u Opatiji (vidi Tablicu 1).

Tablica 1. SWOT analiza razvoja sportskog turizma grada Opatije

SNAGE Jedna od najpoznatijih turističkih destinacija u Hrvatskoj Bogata povijest sportskih događaja u gradu Geografski položaj Klimatski uvjeti Broj sportsko-rekreacijskih objekata Kontinuiran rast broja gostiju iz godine u godinu Gradska dvorana	SLABOSTI Slaba iskorištenost prirodnih resursa Izgubljena organizacija određenih sportskih događaja Nedostatak promocije sportskih sadržaja
PRILIKE Oporavak turizma u Hrvatskoj Povećanje turističkog prometa tijekom vansezonskih mjeseci	PRIJETNJE Razvoj ostalih turističkih gradova u Hrvatskoj Nepovoljan odnos cijene i kvalitete Turističke destinacije izvan Hrvatske Gubitak postojeće sportsko-rekreacijske ponude

Na temelju SWOT analize u gradu Opatiji može se zaključiti da Opatija ima znatan broj snaga koje joj mogu pomoći u daljnjem razvoju sportskog turizma. Neke od važnijih snaga koje doprinose razvoju turizma općenito, a onda i sportskog odnose se na njezin povoljan geografski položaj, klimatske uvjete, te tradiciju. Sama činjenica da je Opatija jedna od najpoznatijih turističkih destinacija u Hrvatskoj, trebala bi gradu osigurati čvrst položaj u odnosu na njezine konkurente. Grad je zaista bogat sportsko-rekreacijskim sadržajima, no potrebno je znanje u smislu prilagodbe tih sadržaja tipu turista koji posjećuje Opatiju.

Jedan od bitnijih elemenata prilika je taj da se broj turista u pred i postsezonskim mjesecima, iako relativno sporo, povećava što budi nadu da bi se i trajanje same sezone moglo postepeno produljiti. No, razvoj novih sportsko-rekreacijskih sadržaja koji obogatili turističku ponudu u ovim mjesecima zasigurno predstavlja priliku na turističkom tržištu. Izgradnja gradske sportske dvorane koja bi omogućila organizaciju većeg broja sportskih događaja u terminima izvan sezone, ovome bi uvelike doprinijela.

Velika prijetnja su previsoke cijene smještaja u odnosu na kvalitetu ponude. Iskustvo je pokazalo kako se iz godine u godinu kvaliteta ponude ne povećava, dok cijene rastu, što

direktno utječe na nezadovoljstvo turista. Problem ne predstavljaju cijene, koliko loša kvaliteta usluge i smještaja. Ugostiteljske bi tvrtke trebale više ulagati u edukaciju vlastitih radnika, pogotovo sezonskih, i u unapređenje i podizanje kvalitete turističke ponude. Kao drugu prijetnju postavio bih gubitak postojeće sportsko-rekreacijske ponude. Iz razgovora sa voditeljima pojedinih sportsko-rekreativnih sadržaja, saznao sam da kod nekih postoji zabrinutost za njihove obrte. Uglavnom se radi o aktivnostima na moru, radi toga što su ulaganja u te aktivnosti velika te ukoliko nema redovnog pritoka novca ispadaju ne isplativa. Za Opatiju bi gubitak tih aktivnosti predstavljao veliki minus s obzirom na to da su one sastavni dio turističke ponude grada.

Kao glavnu slabost smatram gubitak organizacije sportskih događaja poput košarkaškog turnira „Marino Cvetković“, turnir borilačkih vještina FFC te moto utrka na Preluku, iako je taj događaj prebačen na trkaču pistu Grobnik iz opravdanih razloga. Košarkaški turnir dovodio je u Opatiju različite klubove Euro lige i time privlačio velik broj zaljubljenika u košarku u Opatiju tijekom njegovog održavanja. Značaj FFC turnira nije bio toliko u dolasku turista, nego u televizijskom prijenosu na svim borilačkim programima u Europi, čime se ujedno promoviralo i sam grad kao moguću destinaciju. Moto utrke na stazi Preluk ukinute su iz sigurnosnih razloga, no smatram da bih ih se moglo povratiti pa makar i na početničkoj razini. Utrke su definitivno najveći sportskih događaj koji se ikada odvijao na opatijskom području. Kako je ranije spomenuto u tekstu, događaj je znao privući i do 80000 gledatelja. Iako je ta brojka u današnje vrijeme gotovo i nedostižna, jer konkurenciju stvara Moto GP, motociklistička organizacija na svjetskoj razini. No moje osobno mišljenje je da bi se povratom cestovnih utrka na stazu Preluk opet oživio trkački duh u Opatiji.

Kada govorimo o prirodnim resursima, njih kako je prethodno navedeno u tekstu ima mnoštvo, no u tom segmentu se javlja slabost nedovoljne promocije turističkih i sportsko-rekreacijskih sadržaja koja tako dovodi do njihove slabe iskorištenosti. Tako je primjerice 2015. godine u Opatiji bilo organizirano finale *Future fighting championship* (FFC) u borilačkim vještinama. Pritom je organizatoru bilo dozvoljeno iskoristiti samo dva mjesta za javno oglašavanje. Preporuka bi stoga išla u smjeru znatnijeg angažmana po pitanju promocije.

Osobno bih predložio vlasti da sa više strpljenja počne sa ulaganjem financijskih sredstava za razvoj sportskog turizma te na taj način od grada stvori hrvatsku turističku destinaciju sportskog turizma.

7. ZAKLJUČAK

Ovaj rad zaključio bih sa nekoliko bitnih činjenica i opaski. Opatija je oduvijek bila i ostat će jedna od najznačajnijih turističkih destinacija. Kroz cijeli ovaj rad, pogotovo u dijelu gdje se kroz povijest obrađuje turizam i sport u Opatiji, jasno je vidljivo da su turisti iz godine u godinu dolazili u sve većem i većem broju, no to je bilo vrijeme oporavka u Europi nakon 2. svjetskog rata te razvoja raznih oblika prometa koji su omogućavali nesmetano putovanje na daleke destinacije. S druge strane, kako je Hrvatska bila dio SFRJ broj domaćih turista bio je puno veći nego što je danas, budući da su u to vrijeme današnje granice sa BiH, Srbijom, Slovenijom te Crnom Gorom bile u potpunosti otvorene.

Iako su moto utrke bile jedan od najvećih događaja na našim prostorima, ne bi ih se trebalo samo prisjećati, nego ih na neki način pokušati povratiti natrag ili organizirati neki događaj sličnog razmjera. SWOT analiza je pokazala kako Opatija ima znatne snage i prilike u daljnjem razvoju sportskog turizma. U tom smislu izdvajamo potrebu za razvojem različitih sportsko-rekreacijskih sadržaja koji bi doprinijeli produljenju turističke sezone. Grad kao što je Opatija ne bio trebao živjeti samo od lipnja pa do kraja rujna, a to je realna slika. Iako i vremenske prilike imaju veliku ulogu tijekom zimskih mjeseci, to ne smije nikako biti razlog radi kojeg izostaju sportska događanja koja se održavaju u zatvorenim prostorima. No problem se javlja, kao i u ostatku Hrvatske, ukoliko se samo traži profit. Događaje i sadržaje bi trebalo planirati na način da se prvotno privuku posjetioци koje se ponudom zainteresira do razine da se opet vrate. Jedino nakon što se to postigne, moguće je razmišljati o dodatnom profitu koji će se stvoriti kontinuiranim unapređivanjem i obogaćivanjem turističkih ponuda. Za kraj mogu reći da ću se, ukoliko ikada stvorim uvjete, potruditi da svoj grad vratim na pravi put.

8. LITERATURA

1. Anić M. (2013). Jedrenje u Opatiji. Novi list. Preuzeto 06.04.2020. sa [http://www.novolist.hr/Multimedija/Foto/Jedrenje-u-Opatiji-Foto-M.-Anicic/\(locationId\)/369193/\(contentId\)/324313/\(pagelayout\)/EzPublishCoreBundle::pagelayout.html.twig/\(offset\)/2040?](http://www.novolist.hr/Multimedija/Foto/Jedrenje-u-Opatiji-Foto-M.-Anicic/(locationId)/369193/(contentId)/324313/(pagelayout)/EzPublishCoreBundle::pagelayout.html.twig/(offset)/2040?)
2. Bartoluci, M. (2003). Ekonomika i menadžment sporta. Informator. Zagreb
3. Bartoluci, M. (2004). Menadžment u sportu i turizmu. Zagreb: Kineziološki fakultet; Ekonomski fakultet
4. Bartoluci, M., i Čavlek, N. (1998). Turizam i sport [Tourism and sport]. *Zagreb, Croatia: Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.*
5. Bartoluci, M., Čavlek, N., Andrijašević, M., Holjevac, I. A., Barić, V., Bartoluci, S., ... & Heimer, S. (2006). *Tourism and sport-aspects of development*. Školska knjiga.
6. Eterović, I. (2013). Povijest društva. Preuzeto 06.04.2020. sa <http://www.pdopatija.hr/detalji/povijest-drustva/povijest-drustva/8>
7. Frančišković, I.-V. (2006). Velike Nagrade: Grobnik via Opatija. Rijeka: DP Tiskara d.o.o.
8. Hudson, S. (2003). Sport and adventure tourism. New York: Haworth Hospitality Press.
9. Jozić, A. (2016). Stanje i mogućnosti sportskog turizma u Hrvatskoj: primjer odbojke: završni rad (Doctoral dissertation, University of Split. Faculty of economics Split.).
10. Kostelić, A. (2017). Povijest turizma u Opatiji. (Završni rad). Odjel za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije, Pula.
11. Kučić, V. (2014). Povijest. Preuzeto 07.04.2020, sa <https://www.tenisklubopatija.hr/povijest/>
12. Kvažo, D. (2018). Vrh Vojak. Preuzeto 17.04.2020. sa <http://tvistra.hr/projekt-ucka-360-50-milijuna-kuna-za-unapredenje-ponude-u-parku-prirode-ucka/>
13. Matzka, M. i Ivanić, N., (2016). Wien/Opatija-Abbazia/Beč. Rijeka : Adamić d.o.o.
14. Muzur, A. (1998). Kako se stvarala Opatija: prilozi povijesti naseljavanja, grada i zdravstvenog turizma. Katedra Čakavskog sabora.
15. Newman, S. (2012, svibanj). Sports in the Middle Ages. Preuzeto 07.04.2020 2020 sa <https://www.thefinertimes.com/sports-in-the-middle-ages>
16. Otočan, D. (2016). Razvoj sportskog turizma u većim gradovima Istre (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Kinesiology.).

17. Parker, R. (2019, travanj). The Remarkable Growth Of Sport Tourism. Preuzeto 06-04.2020. sa <https://humankinetics.me/2019/04/04/the-remarkable-growth-of-sport-tourism/>
18. Pendić, K. (2015, kolovoz). Hotel Na Preluku. Preuzeto 07.04.2020. sa <https://www.idisturato.com/blog/2015/02/22/hotel-na-preluci/>
19. Povijest kluba. (2016, siječanj). Preuzeto 06.04.2020. sa <https://www.jk-opatija.hr/o-klubu/povijest-kluba/>
20. Povijest nogometnog kluba Opatija, (2020). Preuzeto 06.04.2020. sa <http://hr.nk-opatija.com/o-nama.html>
21. Relac, M., Bartoluci, M., & Pavičić, M. (1987). Turizam i sportska rekreacija: organizacija i ekonomika sportsko-rekreacijskih sadržaja u turizmu. Informator.
22. Spalević, M. (2016). Sportski turizam kao posebni oblik turizma –Mogućnosti i značaj. (Specijalistički rad). Fakultet za mediteranske poslovne studije, Tivat
23. Sport (2020a). Meaning in the Cambridge English Dictionary. Preuzeto 06.04.2020. sa <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/sport>
24. Sport. (2020b). U Wikipedia. Preuzeto 06.04.2020. sa <https://en.wikipedia.org/wiki/Sport>
25. Škorić, S. (2006). Razvoj sportsko-rekreacijskog turizma na području Istre.(magistrski rad). Zagreb: Ekonomski fakultet.
26. Šport. (2020.). U Hrvatskoj enciklopediji. Dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=59859>
27. Technavio. (2019, siječanj). Global Sports Tourism Market 2019-2023: 36% CAGR Projection over the Next Five Years: Technavio. Preuzeto 06.04.2020. sa <https://www.businesswire.com/news/home/20190116005397/en/Global-Sports-Tourism-Market-2019-2023-36-CAGR>
28. TZG Opatija (2019, prosinac). Program rada TZG Opatija za 2020. Preuzeto April 6, 2020 sa <https://www.visitopatija.com/tz-opatija/programi-rada-i-izvjesca-c286>
29. Žic, D. (2018, travanj). Preuzeto 06.04.2020. sa <https://poduckun.net/vise-od-700-sudionika-ocekuje-se-na-6-hrvatskom-festivalu-sportske-rekreacije-ove-subote-opatija/>
30. Windsurfing na Preluku. (2020). Preuzeto 06.04.2020. sa <https://www.rijeka.travel/outdoor/windsurfing-na-preluku/>
31. Wst-show (2018). Sport Tourism. Preuzeto 16.04.2020. sa <https://www.wst-show.com/en/sport-tourism>

